

An Analysis of the Role of Religion in the Family Lifestyle Pattern: Emphasizing the Thought of Imam Khamenei

Hamid Alizadeh

Ph.D. Candidate in Cultural Strategic Management, National Defense University, Tehran, Iran
(Corresponding Author).

Email: alizadeh_239@yahoo.com

Alireza Pirouzmand

Assistant Professor, Department of Cultural Strategic Management, National Defense University, Tehran, Iran

Hosein Azadinejad

Ph.D. in Strategic Defense Sciences, Defense Policy, National Defense University, Tehran, Iran.

Yousef Hosseinnejad Khaki

PhD in cultural policy

Abstract

Lifestyle refers to a pattern or overall configuration of behavior arising from individuals' inclinations and preferences. Since such inclinations and preferences are influenced by individuals' systems of meaning and beliefs, and religion constitutes one of these systems of meaning, it can be argued that the relationship between religion and lifestyle is reciprocal, with each influencing and being influenced by the other. The main objective of this study was to analyze the role of religion in the family lifestyle pattern, with an emphasis on the thought of Imam Khamenei. The study employed a descriptive-analytical approach. Data were collected through documentary analysis of materials available on the official website of Imam Khamenei and the Hadith-e Velayat software over a 30-year period, from July 11, 1991, to February 4, 2021. MAXQDA 2020 was used to analyze the data and derive the findings. The results indicate that, based on the relationship between religion and culture, the presence of religion within the family can give rise to three distinct lifestyle patterns and different consequences. The absence of religion in the family results in a Western lifestyle and nine consequences; the partial presence of religion, as one of the factors influencing family life, results in a syncretic lifestyle and eight consequences; and the full presence of religion in the family results in an Islamic lifestyle and nine consequences.

Keywords: Religion; Islamic Lifestyle; Western Lifestyle; Family; Culture

فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی

سال شانزدهم، شماره یکم (پیاپی ۶۲)، بهار ۱۴۰۵، صص. ۷۱-۱۰۸
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۱ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۱۶

مقاله پژوهشی

تحلیل نقش دین در الگوی سبک زندگی خانواده با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

حمید علیزاده

دانشجوی دکترای مدیریت راهبردی فرهنگی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Email: alizadeh_239@yahoo.com

علیرضا پیروزمند

استادیار گروه مدیریت راهبردی فرهنگی، دانشگاه دفاع ملی، تهران، ایران

حسین آزادی‌نژاد

دکترای علوم دفاعی راهبردی گرایش سیاست دفاعی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

یوسف حسین‌نژاد خاکی

دکترای سیاست‌گذاری فرهنگی

چکیده

سبک زندگی، الگو یا کلیت رفتاری ناشی از تمایلات و ترجیحات افراد است. از آنجاکه تمایلات و ترجیحات متأثر از نظام معنایی و باورهای افراد است و یکی از نظام‌های معنایی دین است می‌توان گفت رابطه دین و سبک زندگی یک رابطه دوسویه است و این دو در یکدیگر تأثیر و تأثر دارند. هدف اصلی تحقیق حاضر، تحلیل نقش دین در الگوی سبک زندگی خانواده با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بوده که براساس روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. پژوهشگران اطلاعات این تحقیق را با استفاده از روش «بررسی اسناد و مدارک» از سایت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و نرم‌افزار حدیث ولایت طی یک دوره ۳۰ ساله از تاریخ «۱۳۷۰/۰۴/۲۰ تا ۱۳۹۹/۱۱/۱۵» گردآوری نموده و به‌منظور استنتاج از نتایج، از نرم‌افزار مکس کیودا ۲۰۲۰ استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، حضور دین در خانواده براساس رابطه دین و فرهنگ می‌تواند باعث بروز سه نوع سبک زندگی و پیامدهای متفاوتی گردد، عدم حضور دین در خانواده منتج به سبک زندگی غربی و ۹ پیامد، حضور ناقص دین به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در خانواده منتج به سبک زندگی التقاطی و ۸ پیامد و حضور کامل دین در خانواده منتج به سبک زندگی اسلامی و ۹ پیامد می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: دین، سبک زندگی اسلامی، سبک زندگی غربی، خانواده، فرهنگ

دانشگاه عالی دفاع ملی ♦ پژوهشکده مطالعات راهبردی و امنیت ملی / فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی

<https://smsnds.sndu.ac.ir/> E-ISSN: 2980-8413

صحت مطالب بر عهده نویسنده مقاله است و بیانگر دیدگاه دانشگاه عالی دفاع ملی نیست.

مقدمه

سبک زندگی ازجمله مفاهیم علوم اجتماعی و علم جامعه‌شناسی است که اخیراً و در دهه اخیر بسیار مورد توجه عالمان علوم اجتماعی و مدیران فرهنگی قرار گرفته است. شکل‌گیری سبک زندگی با توجه به دیدگاه‌ها و تعریف‌های متفاوت از دین و فرهنگ و رابطه دین و سبک زندگی (به‌عنوان جزئی از فرهنگ) محل بحث و اختلاف است و پاسخ‌های متفاوت، منجر به غالب شدن سبک زندگی خاص به‌عنوان جزئی از فرهنگ و نتایج متفاوتی در حوزه خانواده می‌گردد. ضمن این‌که حاکم شدن هرکدام از این دیدگاه‌ها در خانواده منتج به شکل‌گیری راهبردها، اولویت‌بندی‌های متفاوت در ارتباط با خدا، خود، خانواده، جامعه و طبیعت گشته و نتایج متفاوتی را در حوزه فردی، خانوادگی و جامعه به بار می‌آورد.

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در رابطه با جایگاه سبک زندگی می‌فرماید: «یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی، عبارت است از سبک زندگی، رفتار اجتماعی، شیوه‌های زیستن - این‌ها عبارت آخرای یکدیگر است - این یک بعد مهم است». ایشان در رابطه با انتقال فرهنگ توسط خانواده می‌فرمایند: «اساس ازدواج و مهم‌ترین مصلحت ازدواج، عبارت است از تشکیل خانواده، علت هم این است که اگر خانواده سالمی در یک جامعه‌ای وجود داشته باشد، آن جامعه سالم خواهد شد و موارث فرهنگی خودش را به‌صورت صحیح منتقل خواهد کرد. در آن جامعه تربیت کودکان به بهترین وجه صورت می‌پذیرد. بنابراین ست که در آن کشورها و جوامعی که خانواده دچار اختلال می‌شود معمولاً اختلالات فرهنگی - اخلاقی به وجود می‌آید» (۱۳۷۶/۱۲/۱۸). با وجود نگاه‌های خاص نسبت به رابطه دین و فرهنگ، سه دیدگاه متفاوت در حوزه دین و فرهنگ شکل گرفته است که عبارت‌اند از: دیدگاه اول که دین را محصول فرهنگ می‌داند، دیدگاه دوم، دین را یکی از عوامل فرهنگ‌ساز می‌داند و دیدگاه سوم که برای دین جایگاه محور و منشأ فرهنگ‌سازی قائل است.

به‌دلیل فقدان یک الگوی مفهومی مشخص و روشن از رابطه دین و فرهنگ در زندگی افراد و به‌خصوص حوزه خانواده براساس اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، هدف محققین در این پژوهش این است تا رابطه حضور و وجود دین در سبک زندگی افراد جامعه را دراندیشه

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مورد تحلیل و بررسی قرار داده و به این سؤالات پاسخ دهند که در صورت عدم حضور دین در سبک زندگی خانوادگی چه پیامدهایی متصور است؟ در صورت محور نبودن دین در سبک زندگی خانوادگی چه اتفاقی می‌افتد؟ اگر دین در سبک زندگی خانوادگی محور باشد چه نوع خانواده‌ای شکل می‌گیرد؟ و در نهایت محققین به‌طور خاص حالت‌های سه‌گانه فوق را در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تحلیل و بررسی نموده و به یک الگوی مفهومی رسیده‌اند. چون در این تحقیق به‌صورت اکتشافی تحلیل نقش دین در الگوی سبک زندگی خانواده با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مورد بررسی قرار می‌گیرد از تعیین متغیر وابسته و مستقل حذر شده و همچنین تحقیق فاقد فرضیه است.

۱. پیشینه پژوهش

موسوی گیلانی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «چیستی و چرایی سبک زندگی و نسبت آن با دین و مهدویت» به بررسی نسبت و رابطه دین با سبک زندگی می‌پردازد و معتقد است که سبک زندگی در هر جامعه‌ای شخصیت و هویت فردی و جمعی را آشکار می‌سازد، به‌طوری‌که می‌توان تمایز فرهنگی و تمدنی جوامع را با یکدیگر براساس سبک زندگی آن‌ها تشخیص داد. این نگرش‌ها و باورها در هر جامعه متأثر از عوامل متفاوتی می‌تواند باشد که در جامعه دینی، برآمده از مجموعه عوامل تمدنی است که یکی از اساسی‌ترین آن‌ها، باور داشت به آموزه‌های دینی است. علاوه بر این نتیجه‌گیری می‌کند که در جوامع شیعی اعتقاد به مفهوم امامت و مهدویت، به‌ویژه مفهوم غیبت در عصر فقدان امام معصوم از جمله مهم‌ترین جهت‌گیری‌های اعتقادی در سبک زندگی است و این تفکر باعث شکل‌گیری شیوه خاصی از اعتقادات، اخلاقیات و آداب دینی و سبک زندگی گشته که تا حد زیادی متمایز از سبک زندگی غیر شیعی است.

بلالی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «رابطه مذهب و خانواده در غرب» به بررسی نهاد خانواده در غرب پرداخته و با ذکر شواهدی در مورد ازهم‌گسیختگی این نهاد در آمریکا، رویکرد به دین و انجام اعمال دینی، به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های جبران آسیب‌های وارده به

نهاد خانواده را پیشنهاد داده و در ادامه تأثیر اعتقاد و عمل دینی بر خانواده و نیز سلامت جسمی، روانی و رفتاری اعضای خانواده مورد کنکاش قرار گرفته است.

مقتدایی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان «رابطه خانواده، دین و دولت و نقش آن در شکاف نسلی ایران امروز» اقدام به بررسی روابط خانواده، دین و دولت پس از پیروزی انقلاب اسلامی نموده است وی بیان می‌کند که پدیده شکاف نسلی در ایران یکی از موضوعات مهم در دوران پسا انقلاب است که حل بسیاری از معضلات کشور در ارتباط با نسل سومی انقلاب در عرصه‌های مختلف در شناخت و مدیریت آن است و نهایتاً به این جمع‌بندی رسیده که این سه نهاد تأثیرگذار بر تحولات سیاسی-اجتماعی ایران می‌توانند سه نوع رابطه تزامنی، تابعی و تعاملی با همدیگر داشته باشند. نتیجه حاصله بیانگر وقوع شکاف نسلی در رابطه تزامنی و تابعی و مدیریت و کنترل شکاف نسلی در رابطه تعاملی این سه نهاد با یکدیگر است.

اسماعیلی و آشنا (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «دین‌داری فرهنگی، نمود فرهنگ در صور دین‌داری» به این جمع‌بندی می‌رسند که در تعامل دین با فرهنگ اشکالی گونه‌گون از تدین بروز می‌کند. عوامل متعددی در شکل‌گیری دین‌داری فرهنگی دخالت دارند که از جمله می‌توان به شرایط جغرافیایی و تاریخی، فضا، عادت‌واره‌ها و رسانه‌ها اشاره کرد. این مقاله برای گونه‌شناسی دین‌داری فرهنگی چهار گونه اصلی تدین قشر فرودست فرهنگی، تدین قشر متوسط فرهنگی، تدین روشنفکران و تدین عالمان دینی را مفهوم‌پردازی کرده است. مهم‌ترین عاملی که روشنفکران و عالمان دینی را از دو قسم دیگر جدا می‌نماید بهره‌مندی از تعقل در دین‌داری است و در عین حال نحوه رویارویی با عقل به شکاف میان روشنفکران و عالمان دینی می‌انجامد.

نجفی، رهنما و فرمهبینی فراهانی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی راهکارهای کاربردی سازی سبک زندگی اسلامی در نهاد خانواده، برگرفته از احادیث» به این نتیجه می‌رسند که از راهکارهای کاربردی سازی سبک زندگی اسلامی در نهاد خانواده، می‌توان به تغییر عوامل آسیب‌زا، تمهید شرایط رشد شخصیت افراد، فراهم‌سازی تجربه عملی سبک

زندگی اسلامی و عوامل محیطی-اجتماعی اشاره نمود. نتایج پژوهش بیانگر آن است که یکی از مهم‌ترین محیط‌هایی که می‌تواند به‌صورت منظم «سبک زندگی اسلامی» را در درون افراد نهادینه کند و به جامعه رسوخ کند، خانواده است. خانواده‌ای که سرشار از جاذبه الهی؛ یعنی مودّت، محبت، رحمت، شفقت و آرامش روانی است.

وجه تمایز تحقیق حاضر با پژوهش‌های مذکور در این است که به‌صورت اکتشافی تحلیل نقش دین در الگوی سبک زندگی خانواده با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را مورد بررسی می‌دهد و تشابه این تحقیق با پژوهش‌های فوق‌الذکر در این است که نقش و جایگاه دین در تأثیرگذاری بر سبک زندگی مورد کنکاش قرار گرفته است.

۲. مبانی نظری پژوهش

دین: واژه «دین» در لغت به معانی گوناگون از جمله: «جزا، اطاعت، قهر و غلبه، عادت، انقیاد، خضوع، پیروی» و مانند آن‌ها آمده است. در قرآن کریم نیز آیاتی وجود دارد که از آن‌ها معنای: «جزا، شریعت و قانون، طاعت و بندگی» استنباط می‌شود (علیزاده، ۱۳۷۱: ۷۲-۶۶). دین در نگاه اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان تعاریف مختلفی دارد که در این تحقیق از تعاریف علمای اسلامی استفاده شده است. علامه طباطبائی^(ره) در تعریف دین می‌فرماید: «اساساً در عرف قرآن دین به راه و رسم زندگی اطلاق می‌شود و مؤمن و کافر، حتی کسانی که اصلاً صانع را منکرند، بدون دین نیستند زیرا زندگی انسان بدون داشتن راه و رسمی، خواه از ناحیه نبوت و وحی باشد یا از راه وضع و قرارداد بشری اصلاً صورت نمی‌گیرد» (طباطبائی، ۱۳۶۹: ۲۲۳). تعریف دین از نظر اسلام را می‌توان از موارد استعمال واژه «اسلام» در قرآن نیز به دست آورد. «اسلام» نیز به معنی تسلیم و اطاعت است و این از آن‌جهت است که اسلام به معنای اصطلاحی (دینی که به‌وسیله حضرت محمد ابلاغ شده) نیز بشریت را به تسلیم و اطاعت در برابر حقیقت کامل منحصر به فرد دعوت می‌نماید (لاریجانی، ۱۳۷۶: ۳۶). از نظر اصطلاحی، دین مجموعه عقاید، اخلاق، قوانین و مقرراتی است که برای اداره امور جامعه انسانی و پرورش انسان‌ها باشد. گاهی همه این مجموعه حق و گاهی همه آن باطل

و زمانی مخلوطی از حق و باطل است. اگر مجموعه حق باشد، آن را دین حق و در غیر این صورت آن را دین باطل و یا التقاطی از حق و باطل می‌نامند دین حق، دینی است که عقاید، اخلاق، قوانین و مقررات آن از طرف خدا نازل شده و دین باطل، دینی است که از ناحیه غیر خداوند تنظیم و مقرر شده باشد (جوادی آملی، ۱۳۷۸: ۱۱۱ و ۱۱۲).

سبک زندگی اسلامی: سبک زندگی از الگوهای فرهنگی، رفتاری و عاداتی شکل می‌گیرد که افراد به‌طور روزمره آن‌ها را در زندگی فردی و اجتماعی خود به‌کار می‌گیرند (ایجابی، نیازمند و سردارآبادی، ۱۴۰۲). سبک زندگی در یک حوزه خاص، عبارت است از: «مجموعه رفتارهای مرجحی که دارای الگو بوده، توسط افراد یا گروه‌ها برگزیده می‌شود و می‌تواند تجلی نگرش‌ها و گرایش‌های آنان و وجه تمایز آنان از سایرین باشد (گودرزی و دیگران، ۱۳۹۸). برای یافتن بهترین نوع سبک زندگی، الگویی لازم است که همه مؤلفه‌های شناختی و رفتاری انسان را به بهترین شکل در نظر بگیرد و از جهت دیگر با یافته‌های مسلم علمی مخالف نباشد و دنیا و آخرت را در کنار هم ببیند و از هیچ‌یک از ابعاد مادی و معنوی انسان غافل نشود. می‌توان ادعا کرد که سبک زندگی اسلامی این‌گونه است (کویانی، ۱۳۹۱). در حقیقت می‌توان گفت «سبک زندگی اسلامی آن سنجش رفتارهایی است که افزون بر آنکه نباید با فقه و شریعت مخالف باشد، بایست از منظومه فکری، خداشناسی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی اسلام برآید» (موسوی گیلانی، ۱۳۹۲: ۱۳۱). تمایلات و ترجیحات افراد متأثر از نظام معنایی و باورهای آن‌ها است یکی از نظام‌های معنایی دین است، بنابراین وقتی سبک زندگی با واژه اسلامی به‌کار می‌رود درواقع یک ترکیب وصفی است و واژه اسلامی در حال توصیف رویکرد سبک زندگی بوده و سبک زندگی و تمایلات و ترجیحات افراد براساس نظام باورهای اسلامی شکل می‌گیرد (مهدوی کنی، ۱۳۹۳: ۱۸۷). سبک زندگی اسلامی، مجموعه‌ای نسبتاً هماهنگ و منسجم از کلیه امور عینی و ذهنی زندگی فرد یا گروه است که در آن باور به جهان آخرت، به‌عنوان غایت خلقت و نگاه به دنیا، به‌عنوان پلی برای رسیدن به سعادت جاویدان اخروی، بن‌مایه همه بینش‌ها و گرایش‌هاست و به همه رفتارها و انتخاب‌های فرد و گروه، جهت می‌دهد (امینی و حلال‌خور، ۱۳۹۴: ۱۶).

سبک زندگی غربی: جهان‌بینی مادی و غیر الهی چنان بر غرب مسلط و بر آن سیطره افکنده که رفتارهای افراد و سبک زندگی آن‌ها، تحت نظارت این جهان‌بینی شکل گرفته است. در سبک زندگی غربی تمام هستی در جهان مادی و طبیعی خلاصه شده است که هیچ آفریننده‌ای دارای شعور و ادراک، خارج از عالم ماده وجود ندارد وجود انسان در وجود مادی او خلاصه می‌شود که با مرگ از بین می‌رود و یا تبدیل به اجزای مادی دیگر می‌شود (مصباح یزدی، ۱۳۷۹: ۱۲۳). باید گفت نگاه غرب به انسان، با خود اجزایی را به همراه دارد که سبک‌ساز زندگی غربی هستند. در این نگاه، هدف از زندگی انسان، کسب لذات مادی است مطلوب نهایی این انسان زندگی اقتصادی و در سایه آن کسب رفاه و سود بیشتر است (رفیعی، ۱۳۹۱). در حقیقت سبک زندگی در پایان راه تمدن‌سازی غربی مطرح شد و نتیجه تمدن غربی و مدرنیته متأخر بود. بر این مبنا، شکل‌گیری جامعه مدرن، نظام طبقاتی، الگوی مصرف و نظایر آن در غرب نقطه پیدایش موضوع و مفهوم سبک زندگی غربی است (خانی، ۱۳۹۳: ۲۹-۳۰). برای انسان غربی، جامعه وجود حقیقی ندارد؛ یعنی مجموعه افرادی که تک‌تک در کنار هم زندگی می‌کنند و هیچ ارتباط و امتزاجی بین آن‌ها نیست. عالم فردانگاری عالمی است که تعلقات اجتماعی و خانوادگی را نمی‌تواند بپذیرد، مگر این‌که به سودش باشد، چنین فردی به تدریج خانواده گریز یا خانواده ستیز می‌شود (پارسا، ۱۳۹۲).

خانواده: در فرهنگ‌های فارسی؛ برای خانواده، از نظر لغوی معانی مختلفی ذکر شده است از جمله، خاندان، اهل‌بیت، دودمان (معین، ۱۳۶۰: ج ۱، ۱۰۷۸). زن و فرزند و فامیل و مجموعه افراد دارای پیوند سببی یا نسبی که زیر یک سقف زندگی می‌کنند (دهخدا، ۱۳۷۷: ج ۶، ۹۴۳۸). خانواده نخستین نهاد اجتماعی است که هسته اولیه زندگی اجتماعی را تشکیل می‌دهد و از طریق خانواده است که هویت و شخصیت افراد شکل می‌گیرد و این هویت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌گردد. خانواده، محیط امن برای سلامت روح و فکر افراد است (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۱۲/۱۸). اصلاح هر جامعه‌ای، منوط به اصلاح خانواده‌هاست. خانواده خشت اول بنیان جامعه بوده و جامعه صالح و سالم، برآمده از خانواده‌هایی صالح و سالم است که پیکره اجتماع را تشکیل می‌دهند. تزلزل یا استحکام هر جامعه، می‌تواند ریشه در

تزلزل یا استحکام خانواده داشته باشد (قرائتی، ۱۳۹۸: ۳۶). قرآن کریم، خانواده را «آیه‌ای از آیات خداوند»، «پیوندی محکم»، «سنت پیامبران الهی» و «عامل تکثیر نسل» معرفی می‌کند و از همسران به عنوان «لباس یکدیگر» نام می‌برد. همچنین روایات اسلامی، خانواده را «محبوب‌ترین بنا نزد خداوند» و «بالاترین نعمت پس از اسلام» می‌دانند و ازدواج را «کامل‌کننده دین» و «گشاینده درهای رحمت الهی» و «عامل ارزش یافتن عبادات» معرفی می‌کنند (بوجاری و پرچم، ۱۳۹۲).

فرهنگ: واژه فرهنگ از نظر لغوی به معنای تعلیم و تربیت است (دهخدا، ۱۳۷۷: ۱۱۳۲). فرهنگ را از نظر لغوی اغلب به معنی عقل و دانش نیز به کار برده‌اند، اما به معانی مختلف دیگر نیز آمده است، از جمله: نیکویی، تربیت و پرورش، بزرگی، عظمت، بزرگواری، فضیلت و قار، شکوهمندی، حکمت، هنر، علم، معرفت، علم فقه، علم شریعت (آشوری، ۱۳۵۷: ۱۷). فرهنگ از نظر اصطلاحی عبارت است از: «ابزارها، رسوم، معتقدات، علوم، هنرها و سازمان‌های اجتماعی»، بنابراین فرهنگ معنای گسترده‌ای دارد و شامل علوم، هنر، اخلاق، آداب و رسوم، عادات و نهادها می‌شود (آریان پور و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۲۰). در تعریف فرهنگ از نظر مبانی می‌توان به این تعریف امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) استناد کرد: «فرهنگ، یعنی خلیقات و ذاتیات یک جامعه و بومی یک ملت، تفکراتش، ایمانش، آرمانش، این‌ها تشکیل دهنده مبانی فرهنگ یک کشور است» (سیاه‌پوش و آقاپور، ۱۳۹۳: ۸۵). علامه جعفری^(ره) می‌فرماید: «فرهنگ، عبارت است از کیفیت یا شیوه بایسته و شایسته برای آن دسته از فعالیت‌های حیات مادی و معنوی انسان‌ها که مستند به طرز تعقل سلیم و احساسات تعقیل شده آن‌ها در حیات معقول تکاملی است» (علامه جعفری، ۱۳۷۹: ۱۰).

۲-۱. نظریات حاکم بر نسبت دین و فرهنگ

به دلیل نگاه‌های متفاوت نسبت به رابطه دین و فرهنگ، سه دیدگاه متفاوت در حوزه دین و فرهنگ شکل گرفته است که عبارت‌اند از: دیدگاه اول، دین را محصول فرهنگ می‌داند، دیدگاه دوم، دین را یکی از عوامل فرهنگ‌ساز می‌داند و دیدگاه سوم، برای دین جایگاه محور

و منشأ فرهنگ‌سازی قائل است (پیروزمند، ۱۳۹۳: ۲۶۳-۲۸۰). حاکم شدن هر کدام از این دیدگاه‌ها در زندگی افراد و ازجمله در خانواده منتج به شکل‌گیری سبک زندگی متمایز و متضادی با راهبردها و اولویت‌بندی‌های متفاوت در ارتباط با خدا، خود، خانواده، جامعه و طبیعت گشته و نتایج متفاوتی را به بار می‌آورد.

الف. دین محصول فرهنگ است: در دین‌شناسی نظریاتی که دین را امری بشری و غیر وحیانی می‌دانند باید دین را محصول فرهنگ و جامعه بدانند و نظریاتی که برای دین، ریشه وحیانی قائل هستند؛ اما قلمرو آن را در امور فردی و معنوی محدود می‌کنند، حضور دین را در فرهنگ‌سازی به شدت تقلیل داده‌اند. در نتیجه دینی که به آن اعتقاد دارند به شدت مورد تاخت و تاز فرهنگ‌سازان قرار می‌گیرد و در عمل تابع آرمان‌ها، ارزش‌ها، رفتارها و نمادهایی می‌شوند که تحولات اجتماعی آن را ایجاد می‌نماید.

در فرهنگ‌شناسی، قائلین به وحدت‌گرایی جبری معتقد بودند که طبقه‌ای خاص و مسلط از طریق رسانه، باورها و ارزش‌های مسلط جامعه را تولید و کنترل می‌کنند. براین اساس آن‌ها هستند که دین و ایدئولوژی مردم را تعریف می‌نمایند؛ پس دین تابع فرهنگی است که آن‌ها ساخته و پرداخته می‌کنند و اگر در فرهنگ‌شناسی قائل به تکثرگرایی فردمحور نیز شویم، دین نقش تعیین‌کننده‌ای در چیستی و چگونگی فرهنگ نخواهد داشت. اگر بپذیریم دین دست‌ساز بشر است که این نتیجه قطعی است و اگر قائل به دین توحیدی بوده ولی عملکرد اجتماعی آن را سلب نماییم تأثیر دین در ایجاد فرهنگ، بسیار کم‌رنگ می‌شود (پیروزمند، ۱۳۹۳: ۳۳۳).

ب. دین یکی از عوامل فرهنگ‌ساز است: در دین‌شناسی اگر دین مربوط به حوزه خصوصی زندگی باشد خصوصاً اگر زبان آن اسطوره‌ای و حق و باطل در آن نسبی باشد، نباید مدعی دگرترین فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ارائه‌کننده قوانین و خط‌مشی‌های هدایت‌گر فرهنگی باشد، یا اگر هم هست به شکل موضعی و جزئی و نه به صورت برنامه جامع و هماهنگ. در حوزه فرهنگ‌شناسی، اگر به تکثرگرایی توده‌ای قائل شوند حداکثر نقش دین در فرهنگ‌سازی، ایجاد اعتقادات و باورهای محدودی از زندگی معنوی و خصوصی است. این امر تنها می‌تواند مقاومت‌های کم‌رنگ و مقطعی را در مقابل موج فرهنگی رهبران جامعه

و ارباب رسانه ایجاد کند اما به تدریج منقلب یا منزوی خواهد شد (پیروزمند، ۱۳۹۳: ۳۳۵). ج. دین، محور و منشأ فرهنگ‌سازی است: اگر در دین‌شناسی دین را ابزار سرپرستی تکامل بشر در همه شئون فردی، اجتماعی و تاریخی بدانیم که از طریق آن، جریان ولایت الهی در باورها، ارزش‌ها و رفتارهای اهل ایمان ظهور و بروز پیدا می‌کند و در فرهنگ‌شناسی نیز، فرهنگ را پذیرش‌های هنجار یافته‌ای بدانیم که نسبت به باورها، ارزش‌ها، رفتارها و نمادها شکل می‌گیرد و آن را پدیده‌ای اجتماعی و دارای سطوح بدانیم که پیدایش و تغییرات و حیات و مرگ دارد و پیدایش و تغییرات آن نیز تابع میزان توفیق در مدیریت اراده‌هاست آنگاه در نسبت بین دین و فرهنگ، به‌راحتی محوریت دین را در فرهنگ‌سازی خواهیم پذیرفت. فرهنگ ایجاد پذیرش در عرصه‌هایی است که دین عهده‌دار سرپرستی آن است. نهایت این است که فرهنگ در بستر زندگی واقعی مردم شکل می‌گیرد. موضوعات و محصولات، دانش‌ها، ابزارها و روش‌های نوینی خلق شده و مواردی کهنه و میرا می‌شود. این امر نه تنها مانع از محوریت یافتن دین نیست، بلکه ضرورت آن را دوچندان می‌کند. محوریت دین ضرورت دارد چون تغییرات فرهنگ بدون آن، در گرداب نفسانیات بشر غرق می‌شود و این محوریت امکان دارد؛ چون دین اسلام برنامه جامع و کامل سعادت بشر در طول تاریخ است و آنچه بشر در طول تاریخ بدان دست یابد ذیل آموزه‌های اسلام قابل عیارسنجی است (پیروزمند، ۱۳۹۳: ۳۳۵).

رابطه دین و سبک زندگی: رابطه میان دین و سبک زندگی به‌عنوان یکی از زیرمجموعه‌های فرهنگ، رابطه‌ای دوسویه است؛ بنابراین باوجود این استدلال تقریباً نمی‌توان فرهنگ و جامعه‌ای را یافت که در آن مؤلفه‌های دینی وجود نداشته باشد. با فرض این ادعا سؤالات زیادی را می‌توان در این موضوع طرح کرد از جمله، دین چه تأثیری بر سبک زندگی و مؤلفه‌های آن می‌گذارد؟ دین چگونه و طی چه فرایندی بر سبک زندگی تأثیر می‌گذارد؟ آیا سبک زندگی هر فرد یا گروه در جامعه می‌تواند متأثر از دین باشد؟ و سؤالاتی از این قبیل (مهدوی کنی، ۱۳۹۳: ۱۸۹ - ۲۲۹).

جایگاه و اهمیت خانواده: اصلاح هر جامعه‌ای، منوط به اصلاح خانواده‌هاست خانواده

خشت اول بنیان جامعه بوده و جامعه صالح و سالم، برآمده از خانواده‌هایی صالح و سالم است که پیکره اجتماع را تشکیل می‌دهند. تزلزل یا استحکام هر جامعه، می‌تواند ریشه در تزلزل یا استحکام خانواده داشته باشد (قرائی، ۱۳۹۸: ۳۶). عناصر و اجزای دین، تابع اهداف کلان دین هستند و هدف‌گرایی دین به این عناصر شکل می‌دهد و ساختار ارتباطی آن‌ها با یکدیگر را تعیین می‌کند. هر یک از این عناصر و اجزاء در عملکرد سامانه دین، مسئولیت و نقش ویژه‌ای دارند. در این میان «خانواده» به عنوان یکی از عناصر مهم دینی، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. اسلام برای خانواده قداست و منزلت خاصی قائل شده است به نحوی که بنا و نهادی با آن قابل مقایسه نیست. قرآن کریم از پیوند ازدواج به عنوان «میثاق غلیظ»^۱ یاد نموده و خانواده را «نعمت الهی»^۲ نامیده است. براین اساس خانواده یکی از مهم‌ترین نهادهای حیات و رشد و بالندگی اجتماع و مؤثرترین نهاد شکل‌گیری جامعه‌ای براساس اصول نظام ولایت و محوریت عبودیت و بندگی در تمام شئون زندگی است (صادقی و پیروزمند، ۱۳۹۸: ۷۲).

۳. روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی است. این پژوهش از نوع توسعه‌ای-کاربردی است. در این تحقیق، پژوهشگران بر روی وجود و حضور دین بر سبک زندگی خانوادگی تمرکز نموده و همچنین از تکنیک تحلیل محتوا برای احصای بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در زمینه سبک زندگی در خانواده استفاده شده است. پژوهشگران اطلاعات این تحقیق را با استفاده از روش «بررسی اسناد و مدارک» از سایت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و نرم‌افزار حدیث ولایت طی یک دوره ۳۰ ساله از تاریخ «۱۳۷۰/۰۴/۲۰ تا ۱۳۹۹/۱۱/۱۵» گردآوری و در نهایت عناصر و پیامدهای سه نوع سبک زندگی از نگاه ایشان احصا گردیده است.

۱. سوره نساء، آیه ۲۱.

۲. سوره نحل، آیه ۷۲.

۴. یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱. سبک زندگی غربی یعنی عدم حضور دین در زندگی

در فرهنگ و تمدن مادی جدید «غرب»، حیات واقعی در حاشیه قرار گرفته و انسان به دور از اخلاق و معنویت تعریف شده و دین در زندگی اجتماعی مردم حضوری نداشته و محدوده آن در ظرف زمانی و مکانی خاص یعنی روزهای یک‌شنبه و در کلیسا تعریف شده است. در «تمدن غرب»، خانواده اصالت سنتی، دینی و دیرینه خویش را ازدست داده است و در این دایره انحصار تمدنی غرب، تنزل جایگاه خانواده، بسیاری از خانواده‌های سست‌عنصر را تا سر حد تزلزل و فروپاشی مورد تهدید قرار داده است و این همان حضور دین حداقلی یا نبود دین در عرصه سبک زندگی و در خانواده است واقعیت این است که «غرب» با توجه به توانمندی‌های مختلفی که در حوزه‌های علمی، فناوری، نظامی، رسانه‌ای و ... دارد در تلاش است تا با تعمیم و گسترش فرهنگ خویش بر دنیا، سلطه فرهنگی خویش را نیز تداوم بخشیده و ماندگار کند. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره فرهنگ غربی و نوع نگاه آن‌ها به زن و خانواده می‌فرماید: «فرهنگ غربی در مورد زن و بی‌بندوباری و به ابتذال کشاندن زنان آن مناطق، موجب شده است که بنیان خانواده، سست و متزلزل گردد گرایش عمومی فرهنگ و تمدن غربی به زیان زن و علیه زن است» (۱۳۷۹/۰۶/۳۰).

مراد از «غرب» در این مقاله جامعه‌ای است که امروزه در بستر مدرنیسم و از سبک زندگی سنتی و دینی فاصله گرفته است و هسته و دال مرکزی این جامعه با مفاهیمی همچون اومانیسم و هیومنیسم (انسان‌محوری)، ماتریالیسم (تقدس‌زدایی ماده‌گرا)، غیب‌ستیزی، شریعت‌ستیزی و وحی‌ستیزی عجین شده است. این تفکر مرکزی باعث پدیدار شدن نظام سیاسی ماکیاولیسم و سکولاریسم در غرب شده و سبک زندگی جامعه امروز غرب تحت تأثیر این معانی به سمت سبک زندگی غربی سوق پیدا کرده است (اسدی، رجعتی و سیرتی، ۱۳۹۳: ۳۲).

۲-۴. واقعیت سبک زندگی غربی مبتنی بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

درواقع در این قسمت از نوشتار، پژوهشگران اقدام به احصا آسیب‌ها و چالش‌های سبک زندگی غربی در خانواده از نگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نموده و در جدول ذیل براساس روش تحلیل محتوا عناصر و پیامدهای این سبک زندگی احصا گردیده است. لازم به توضیح است ستون عناصر، اجزای تشکیل‌دهنده هر سبک زندگی بوده که زمینه‌ساز برای پیامدهای آن سبک زندگی است و ستون پیامدها، نتیجه و خروجی پیاده‌سازی آن سبک زندگی را نشان می‌دهد.

جدول ۱: عناصر و پیامدهای استخراجی از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پیرامون آسیب‌شناسی خانواده در غرب

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۱	«خانواده، نقطه ضعف غرب است مسئله زن را مطرح می‌کنند، اما اصلاً اسم خانواده را نمی‌آورند؛ باینکه زن از خانواده جدا نیست».	بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده (۱۳۹۰/۱۰/۱۴)	جدایی زن از خانواده در غرب	خانواده نقطه‌ضعف غرب	اهانت به کرامت و هویت زن پیامد سیاست‌های غرب
	«غرب در قضیه زن و خانواده، در یک گمراهی و ضلالت عمیقی به سر می‌برد. فقط خانواده نیست؛ بلکه در مورد شخصیت زن، هویت زن، غرب در یک گمراهی عجیبی است بزرگ‌ترین ضربه و اهانت به کرامت زن را همین سیاست غربی دارد انجام می‌دهد همین فمینیست‌های افراطی»	بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده (۱۳۹۰/۱۰/۱۴)	گمراهی و ضلالت غرب نسبت به زن و خانواده	اهانت به کرامت و هویت زن در غرب	
			گمراهی و ضلالت غرب نسبت به هویت زن در جامعه	گمراهی و ضلالت غرب نسبت به هویت زن در جامعه	
			سیاست‌های غربی در خصوص کرامت زن	سیاست‌های غربی در خصوص کرامت زن	

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۲	«ببینید زنان غربی، به خاطر این‌که به خانواده اهمیت ندادند، به تربیت فرزند اهمیت ندادند، امروز کار جوامع غربی به‌جایی رسیده که میلیون‌ها نوجوان تبهکار و فاسد در کشورهای اروپایی و آمریکایی، در زیر سایه آن تمدن مادی دزدند، قاتل‌اند، این به خاطر آن است که زن غربی، قدر خانواده را ندانست».	بیانات در اجتماع زنان خوزستان (۱۳۷۵/۱۲/۲۰)	نگاه نامناسب زن غربی به خانواده عدم توجه به تربیت فرزند توسط زنان غربی	اهمیت ندادن زنان غربی به خانواده و تربیت فرزند	بروز ناهنجاری‌های اجتماعی پیامد نگاه نامناسب زن غربی به خانواده
۳	«اگر کسی با معارف غربی آشنا باشد، این را می‌بیند و مشاهده می‌کند. این مسئله رعایت‌های اخلاقی دو جنس نسبت به یکدیگر، مسئله حیا، پرهیز از تهمت، این‌ها چیزهایی بود که آن روز وجود داشت. اگر کسی با معارف غربی آشنا باشد، هم در اروپا و هم بعداً در آمریکا این را می‌بیند و مشاهده می‌کند این بی‌بندوباری‌ها و اباحیگری‌ها به تدریج در آنجا به وجود آمده است».	بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده (۱۳۹۰/۱۰/۱۴)	بی‌بندوباری اخلاقی دو جنس نسبت به یکدیگر در غرب اباحی‌گری‌ها اخلاقی دو جنس نسبت به یکدیگر در غرب	عدم رعایت‌های اخلاقی دو جنس نسبت به هم	بروز ناهنجاری‌های اخلاقی پیامد نگاه نامناسب زن غربی به خانواده
۴	«در طول چند ده سال، آن‌چنان فساد و بی‌بندوباری در غرب به‌وسیله آزادی زنان به راه افتاد و رواج پیدا کرد که خود متفکران غربی را دچار وحشت کرد! چرا؟ به خاطر این‌که با بی‌بندوباری، با اشاعه فساد و فحشا و با آزادی	بیانات در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر	آزادی و بی‌بندوباری زنان در غرب اشاعه فساد و فحشا در غرب	آزادی جنسی و معاشرت زن و مرد در جامعه غرب	فساد و بی‌بندوباری پیامد نگاه غرب به زن

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
	بی‌قید و شرط معاشرت زن و مرد، بنیان خانواده متلاشی شد. مردی که می‌تواند آزادانه در جامعه اطفای شهوت کند و زنی که می‌تواند بدون هیچ ایراد و اشکالی در جامعه با مردان گوناگون تماس داشته باشد، هرگز در خانواده، همسران خوب و شایسته‌ای نخواهند بود. بنابراین بساط خانواده متلاشی شد.	(۱۳۷۶/۰۷/۳۰)	آزادی بی‌قید و شرط زن و مرد در معاشرت		
۵	امروز شما ملاحظه می‌کنید تبلیغاتی دارد انجام می‌گیرد در ردّ تشکیل خانواده که اصلاً به تشکیل خانواده چه نیازی وجود دارد؛ نه نیاز جنسی احتیاج دارد به [تشکیل] خانواده؛ نه فرزند آوری نیاز دارد به [تشکیل] خانواده؛ بنابراین خانواده چیست؟ یک تعهد بیخودی. این دارد تبلیغ می‌شود، یعنی برای این استدلال می‌شود.	بیانات در دیدار هیئت امنای گروه هم‌اندیشی تحکیم خانواده (۱۳۹۵/۰۲/۲۰)	عدم نیاز به تشکیل خانواده و فرزند آوری در غرب	زیرسوال بردن تشکیل خانواده در غرب	رد تشکیل خانواده و فرزند آوری پیامد تبلیغات و فرهنگ غرب
	«این تشکیل خانواده را دست‌کم نگیرید. شاید من بتوانم بگویم یکی از گناهان کبیره تمدن غرب نسبت به بشریت، این است که ازدواج و تشکیل خانواده را در چشم مردم سبک و کوچک کرد»	بیانات رهبر انقلاب در مراسم عقد و ازدواج خانواده در غرب (۱۳۷۸/۰۱/۲۴)	سبک شمردن ازدواج و تشکیل خانواده در غرب	نه به فرزند آوری در غرب	

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۶	«بروید به جوامع آمریکایی نگاه کنید! خواهید دید که در آنجا زن تحقیر می‌شود. زن خانواده، از طرف شوهر تحقیر می‌شود. مادر خانواده، از طرف فرزندان تحقیر می‌شود. حق مادری، به این شکلی که در مراکز اسلامی هست، در آنجا معنا ندارد».	بیانات در دیدار گروهی از خواهران پرستار، به مناسبت ولادت حضرت زینب (س) (۱۳۷۳/۰۷/۲۰)	تحقیر زن خانواده در غرب تحقیر مادر خانواده در غرب عدم توجه به حق مادری در غرب	نگاه تحقیرآمیز به زن و مادر خانواده در غرب	تحقیر زن و مادر خانواده پیامد فرهنگ غرب
۷	«امروز در دنیای غرب، خانواده، بنیان بسیار سستی دارد. خانواده‌ها - به‌خصوص زنان - از جدایی و تلاشی رنج می‌برند».	بیانات در جمع خواهران ارومیه (۱۳۷۵/۰۶/۲۸)	جدایی زن از خانواده در غرب	سستی بنیان خانواده	نابودی خانواده پیامد نگاه هرزه جامعه به زن در غرب
	«دنایی که زن را از داخل خانواده جدا می‌کند و با وعده‌های توهم آمیز بیرون می‌کشد و میدان را برای تعرض به حقوق او باز می‌کند، هم زن را تضعیف می‌کند، هم خانواده را نابود می‌کند، هم‌نسل‌های آینده را به خطر می‌اندازد».	بیانات در سالروز ولادت حضرت زهرا (س) (۱۳۸۴/۰۵/۰۵)	تعرض به حقوق زن در غرب تضعیف زن و خانواده در غرب	تعرض و تضعیف حقوق زن در غرب	
۸	«فرهنگ غربی در مورد زن و بی‌بندوباری و به ابتذال کشاندن زنان آن مناطق، موجب شده است که بنیان خانواده، سُست و متزلزل گردد گرایش عمومی فرهنگ و تمدن غربی به زیان زن و علیه زن است».	بیانات در دیدار با گروه کثیری از بانوان ۱۳۷۹/۰۶/۳۰	فرهنگ غربی عامل بی‌بندوباری و به ابتذال کشاندن زنان فرهنگ و تمدن غربی به زیان زن و علیه زن	به ابتذال کشاندن زن در فرهنگ غربی	سُست و متزلزل شدن بنیان خانواده پیامد فرهنگ غرب

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۹	«در غرب در محیط خانواده به زنان خیلی ظلم می‌شود».	بیانات در جمع خواهران ارومیه (۱۳۷۵/۰۶/۲۸)	ظلم به زنان در غرب	دنا: منحنی غربی و گسترش آن در فرهنگ	ظلم به زن و شکستن حریم زن پیامد فرهنگ منحط غرب
	«غربی‌ها متأسفانه فرهنگ رایج خودشان را در کل دنیا گسترش داده‌اند. امروز در دنیا کاری کرده‌اند که یکی از مهم‌ترین وظائف زن این است که جلوه‌گری کند، زیبایی‌های خودش را در معرض التذاذ مردان قرار دهد؛ این شده خصوصیت حتمی و لازم زن. زن باید خودش را در معرض دید مرد قرار دهد، برای این که مایه التذاذ مرد شود! ظلمی از این بالاتر؟ اسم این را گذاشته‌اند آزادی، اسم نقطه مقابلش را گذاشته‌اند اسارت!».	بیانات در دیدار مداحان ۱۳۹۲/۰۲/۱۱	گسترش فرهنگ منحط غربی در دنیا جلوه‌گری و خودنمایی زن در فرهنگ منحط غربی زن در معرض التذاذ مردان در فرهنگ منحط غربی	شکستن حریم زنان در فرهنگ غربی	

۳-۴. سبک زندگی التقاطی یعنی عدم محوریت دین در زندگی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب و در توصیه هفتم در رابطه با سبک زندگی می‌فرماید: «تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است» (۱۳۹۷/۱۱/۲۲). تأثیر فرهنگ غرب بر خانواده و فرهنگ ایران؛ ضعف در توجه جدی به سبک زندگی اسلامی در کشور و غالب شدن فرهنگ غربی در سطح کلان در جامعه و خانواده ایرانی و از طرفی با توجه روند نگاری حوزه خانواده در غرب و تأثیر فرهنگ غرب بر فرهنگ خانواده و فرهنگ ایرانی و همچنین نقشه‌ها، تلاش‌ها و فعالیت‌های دشمنان در ضربه زدن به نهاد خانواده، آسیب‌های

زیادی از جمله افزایش سن ازدواج، افزایش تجرد، ایجاد تزلزل در نظام خانواده، افزایش آمار طلاق، کاهش تمایل به فرزندآوری، خیانت و افزایش روابط فرا زناشویی، شیوع طلاق عاطفی بین زوجین، اختلاط نقش‌ها در خانواده، نیازسازی‌های جدید در خانواده و بالا بردن نیازهای کاذب، کم شدن تاب‌آوری خانواده‌ها در مسائل مختلف و مشکلاتی از این دست در جامعه ایران ظهور و بروز پیدا کرده است. جامعه ایرانی علی‌رغم ایستادگی‌های آگاهانه روحانیت و برخی مردم دین‌مدار، با بسیاری از سنن دینی خویش وداع کرده و عرصه را برای غرب‌زدگی فراهم می‌کنند، از این رو بایست متذکر شد که تن دادن به الگوی زندگی غربی، درواقع دوری از شریعت اسلامی است. این اتفاق به سهولت و تا حدی بدون حساسیت در جامعه ما در حال صورت گرفتن است» (شریفی، ۱۳۹۲: ۳۳). درواقع وضعیت امروز خانواده ایرانی التقاطی است از فرهنگ اسلامی، فرهنگ ایرانی و فرهنگ غربی که حاصل تأثیر سبک زندگی غربی و عدم محوریت دین در سبک زندگی خانوادگی است و در این دیدگاه دین یکی از عوامل فرهنگ‌ساز شده و نقش محوری ندارد.

۴-۴. آسیب‌ها و چالش‌های سبک زندگی التقاطی مبتنی بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

در این قسمت از نوشتار، پژوهشگران اقدام به احصا آسیب‌ها و چالش‌های سبک زندگی التقاطی در خانواده از نگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نموده و در جدول ذیل براساس روش تحلیل محتوا عناصر و پیامدهای این سبک زندگی ذکر گردیده است. لازم به توضیح است ستون عناصر، اجزای تشکیل‌دهنده هر سبک زندگی بوده که زمینه‌ساز برای پیامدهای آن سبک زندگی است و ستون پیامدها، نتیجه و خروجی پیاده‌سازی آن سبک زندگی را نشان می‌دهد.

جدول ۲: عناصر و پیامدهای استخراجی از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای سبک زندگی التقاطی

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۱	«این مهریه‌های سنگین به خیال این که می‌تواند پشتوانه حفظ خانواده و حفظ زوجیت باشد، تعیین می‌شود؛ درحالی که این جور نیست. حداکثر این است که شوهر از دادن امتناع می‌کند، می‌برندش زندان؛ در این اقدام، به زن چیزی نمی‌رسد؛ او بهره‌ای نمی‌برد، جز این که کانون خانواده‌اش هم متلاشی می‌شود».	بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده (۱۴/۱۰/۱۳۹۰)	آسیب‌های تعیین مهریه‌های سنگین	مهریه سنگین، یکی از آسیب‌های خانواده	تلاشی خانواده ایرانی پیامد تعیین مهریه‌های سنگین
۲	«آلان دختر و پسر عزب و بی‌همسر در کشور ما خیلی زیاد است؛ زیادتر از اندازه‌ای است که قاعداً باید وجود داشته باشد این یک پدیده بدی است، این منشأ آثار بسیار بدی است».	بیانات در دیدار هیئت امنای گروه هم‌اندیشی تحکیم خانواده (۱۳۹۵/۰۲/۲۰)	دختر و پسر عزب و بی‌همسر زیاد، پدیده بد امروز کشور	دختر و پسر عزب و بی‌همسر زیاد منشأ آثار بسیار بد	افزایش آسیب‌های خانواده پیامد بالا رفتن سن ازدواج و تجرد
۳	«بنده روی مسئله طلاق تکیه کردم. طلاق واقعاً آفتی است برای خانواده ایرانی؛ طلاق‌های توافقی، طلاق‌های آسان، طلاق‌های ناشی از یک اختلاف مختصر جزئی».	بیانات در دیدار هیئت امنای گروه هم‌اندیشی تحکیم خانواده (۱۳۹۵/۰۲/۲۰)	طلاق یک آفت و عامل تزلزل خانواده	طلاق توافقی در خانواده‌ها	تزلزل خانواده پیامد طلاق‌های توافقی و آسان

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
			طلاق‌های ناشی از یک اختلاف مختصر جزئی عامل تزلزل خانواده	طلاق آسان در خانواده‌ها	
۴	«مسئله دیگری که در مورد خانواده اولویت دارد، مسئله فرزند آوری است. آلان آمار فرزند آوری ما به قدر جانشینی هم نیست، یعنی کم‌تر از جانشینی است، این معنایش این است که ما تا سی سال دیگر یک جامعه پیر داشته باشیم. خطر بزرگی است، این از همه خطرات بزرگ‌تر است.»	گزیده‌ای از بیانات در دیدار جمعی از کارشناسان حوزه خانواده (۱۳۹۸/۰۵/۲۴)	مسئله فرزند آوری، مسئله اولویت‌دار خانواده آمار کم‌فرزند آوری یک تهدیدی برای آینده خانواده و جامعه ایرانی	آمار کم‌فرزند آوری یک تهدید برای خانواده‌ها	تهدید بزرگ برای آینده خانواده ایرانی پیامد فرزندآوری کم
۵	«چرا در بعضی از شهرهای بزرگ، خانه‌های مجردی وجود دارد؟ این بیماری غربی چگونه در جامعه ما نفوذ کرده است تجمل‌گرایی چیست؟»	بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی (۱۳۹۱/۰۷/۲۳)	خانه‌های مجردی در شهرهای بزرگ بیماری غربی خانه‌های مجردی در شهرهای بزرگ عامل تزلزل خانواده تجمل‌گرایی عامل تزلزل	خانه‌های مجردی و تجمل‌گرایی دو بیماری خانواده ایرانی	اضمحلال خانواده ایرانی پیامد خانه‌های مجردی و تجمل‌گرایی

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
			خانواده		
۶	«دشمن بشریت یعنی جریان سرمایه‌داری بین‌المللی و صهیونیسم تقریباً از حدود صدسال پیش تصمیم گرفتند که خانواده را در بین بشر از بین ببرند و یکجاهایی موقت شدند. در یکجاهایی هم ازجمله در ایران اسلامی ما موفق نشدند؛ اما دارند تلاش می‌کنند. این ازدواج‌های سخت، این ازدواج‌های دیر، این فرزندآوری کم، این به تعبیر غلط زشتشان «ازدواج‌های سفید» - که سیاه‌ترین نوع زندگی مزدوج است - همه این‌ها به خاطر این است که خانواده از بین برود. رواج شهوات، از بین رفتن حیا و عفت، امروز جزو برنامه‌های دشمن است.»	بیانات در دیدار مداحان اهل بیت (ع) به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا (س) (۱۳۹۷/۱۲/۷)	جریان سرمایه‌داری و غربی دشمن بشریت و خانواده فرهنگ منحط غربی مشوق ازدواج‌های سخت و ازدواج‌های دیر «ازدواج‌های سفید» سیاه‌ترین نوع زندگی مزدوج رواج شهوات، از بین رفتن حیا و عفت جزء برنامه‌های دشمن	ازدواج‌های سفید و سخت، حیا زدایی مقدمه‌ای بر تلاش خانواده ایرانی	تلاش خانواده ایرانی پیامد حیازدایی و ازدواج‌های سفید

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۷	«اشکال کار این است که اولاً امروز اساس خانواده با امواج خیلی تند و بی‌رحمانه تبلیغات غربی دچار تزلزل و تهدید است؛ یعنی یکی از مسائل اساسی که امروز در تمدن غربی وجود دارد چیزهایی است که منتهی می‌شود به فروریزی و فروپاشی خانواده؛ این امواج سرازیر می‌شود، سرریز می‌شود به جوامع دیگر از جمله جامعه ما.»	بیانات در دیدار هیئت‌امنائی گروه هم‌اندیشی تحکیم خانواده (۱۳۹۵/۰۲/۲۰)	تهدید اساس خانواده با امواج خیلی تند	تبلیغات غربی تهدیدکننده خانواده ایرانی	تهدید اساس خانواده ایرانی پیامد تبلیغات غربی
۸	«در خانواده، در چنین کانون مبارکی محور کیست؟ مادر؛ اصل کیست؟ مادر؛ مرکز دایره کیست؟ مادر. مادر، محور خانواده است؛ این را دستگاه‌های تبلیغاتی غربی و متأسفانه بعضی غرب‌زده‌های خود ما سعی می‌کنند کم‌رنگ کنند، یا نفهمند، یا نشان ندهند.»	بیانات در ارتباط تصویری با مداحان در خجسته سالروز میلاد حضرت فاطمه زهرا (س) (۱۳۹۹/۱۱/۱۵)	کم‌رنگ کردن نقش مادر در خانواده توسط تفکر غربی	کم‌رنگ کردن نقش مادر توسط تفکر غربی و غرب‌زده‌ها	تخریب جایگاه مادر در خانواده پیامد تفکر غربی و غرب‌زده‌ها

ج. سبک زندگی اسلامی یعنی محوریت دین در زندگی (دین، محور فرهنگ‌سازی است) اسلام دینی است که همه ابعاد زندگی را پوشش می‌دهد. دینی است که برای تمام مقاطع زندگی و در تمام شرایط برنامه دارد. به‌گونه‌ای که در گام نخست با ارائه جهان‌بینی و

ایدئولوژی ویژه‌ای، زیربنای شکل‌دهی به زیست دین‌دارانه را می‌سازد و در مرحله بعد با ارائه آداب، دستور کارهای ویژه‌ای برای همه ابعاد زندگی انسان دارد. در حقیقت به دنبال شکل‌دهی به نوع خاصی از زیست انسانی است. دستورالعمل‌های اخلاقی، حقوقی و فقهی دین، درواقع به‌منظور عرضه الگویی از زیست دینی و خداپسندانه است. شیوه‌نامه‌ای که در حوزه پوشش، خوراک، آرایش، خانواده، همسایگان، هم‌کیشان و غیرهم‌کیشان و تعاملات و ارتباطات بین‌الدیانی و بین‌المذهبی در دین مطرح شده است، همگی برای ساختن سبک زندگی دینی است (شریفی، ۱۳۹۲: ۳۳). برای یافتن بهترین نوع سبک زندگی، الگویی لازم است که همه مؤلفه‌های شناختی و رفتاری انسان را به بهترین شکل در نظر بگیرد و از جهت دیگر با یافته‌های مسلم علمی مخالف نباشد و دنیا و آخرت را در کنار هم ببیند و از هیچ‌یک از ابعاد مادی و معنوی انسان غافل نشود. می‌توان ادعا کرد که سبک زندگی اسلامی این‌گونه است (کاویانی، ۱۳۹۱: ۱۸).

ازآنجاکه اسلام در تمام حوزه‌های زندگی انسان، دستوراتی را عرضه کرده است، اگر انسان در زندگی خویش همواره این دستورات را مدنظر داشته باشد و تمام ابعاد زندگی‌اش را براساس آن‌ها پی‌ریزی کند، درواقع مطابق با سبک زندگی اسلامی عمل کرده است. مهم‌ترین نوآوری در تعریف سبک زندگی اسلامی در خانواده این است که به آموزه‌های اسلامی و کلیت اسلام نگاه شده است. در حقیقت می‌توان گفت سبک زندگی اسلامی در خانواده آن سنجش رفتارهایی است که افزون بر آنکه نباید با فقه و شریعت مخالف باشد، بایست از منظومه فکری، خداشناسی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی اسلام برآید. جامعه‌ای که نهاد خانواده‌ای استوار و سازگار با فطرت انسان داشته باشد همچون نهاد خانواده‌ای چون خانه کوچک علی و فاطمه که از دنیا بزرگ‌تر بود- آن جامعه، جامعه‌ای است که همه نظام‌های آن به‌درستی مهندسی شده و مدیریت می‌شوند. در چنین جامعه‌ای بالاترین رشد سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی صورت خواهد پذیرفت (ناظمی، ۱۳۹۱: ۴۹). درواقع در این دیدگاه دین، محور و منشأ فرهنگ‌سازی است و محوریت دین در سبک زندگی خانوادگی برابر است با حیات طیبه.

۴-۵. سبک زندگی اسلامی در حوزه خانواده مبتنی بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

در این قسمت از تحقیق، پژوهشگران اقدام به احصا فرصت‌ها و قوت‌های سبک زندگی اسلامی و حیات طیبه در خانواده نموده و در جدول ذیل براساس روش تحلیل محتوا عناصر و پیامدهای این سبک زندگی ذکر گردیده است.

لازم به توضیح است ستون عناصر، اجزای تشکیل‌دهنده هر سبک زندگی بوده که زمینه‌ساز برای پیامدهای آن سبک زندگی است و ستون پیامدها، نتیجه و خروجی پیاده‌سازی آن سبک زندگی را نشان می‌دهد.

جدول ۳: عناصر و پیامدهای استخراجی از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره سبک زندگی اسلامی در خانواده

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۱	«هر کشوری که در آن بنیان خانواده مستحکم باشد، بسیاری از مشکلات آن کشور، به‌خصوص مشکلات اخلاقی و معنوی آن به برکت خانواده سالم و مستحکم برطرف می‌شود یا اصلاً به وجود نمی‌آید.»	در مراسم اجرای صیغه عقد (۲/۹/۱۳۷۶)	حل مشکلات اخلاقی و معنوی جامعه و کشور با خانواده سالم و مستحکم منشأ ایجاد جامعه سالم و مستحکم	مشکلات اخلاقی و معنوی جامعه و کشور با خانواده سالم	جامعه طیب و تعالی‌بخش حاصل خانواده طیب و تعالی‌بخش
	مهم‌ترین چیزی که بشر به آن احتیاج دارد، آرامش است. سعادت انسان در جامعه در این است که از تلاطم و اضطراب روحی در امان و آرامش روحی داشته باشد. این را خانواده به انسان می‌دهد.	بیانات در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر ۱۳۷۶/۰۷/۳۰	خانواده محل آرامش روحی بشر		

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۲	«جامعه اسلامی، بدون بهره‌مندی کشور از نهاد خانواده سالم، سرزنده و بانشاط، اصلاً امکان ندارد پیشرفت کند. به‌خصوص در زمینه‌های فرهنگی و البته در زمینه‌های غیرفرهنگی، بدون خانواده‌های خوب، امکان پیشرفت نیست».	بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده (۱۴/۱۰/۱۳۹۰)	پیشرفت کشور با نهاد خانواده سالم	خانواده سلول اصلی و عامل پیشرفت جامعه	پیشرفت جامعه اسلامی ماحصل خانواده سالم و سرزنده
	مسئله خانواده، مسئله بسیار مهمی است؛ پایه اصلی در جامعه است، سلول اصلی در جامعه است.	بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده (۱۴/۱۰/۱۳۹۰)	خانواده سلول اصلی جامعه	خانواده سالم، پایه اصلی جامعه	
۳	«علّت این که اسلام این قدر به نقش زن و خانواده اهمیت می‌دهد، همین است که زن اگر به خانواده پایبند شد، علاقه نشان داد، به تربیت فرزند اهمیت داد... و در هر فرصتی به فرزندان خود مثل غذای جسمانی چشاند، نسل‌ها در آن جامعه، بالنده و رشید خواهند شد».	بیانات در اجتماع زنان خوزستان (۱۳۷۵/۱۲/۲۰)	اهمیت اسلام به تربیت نسل بالنده و رشید در خانواده	خانواده محل تربیت نسل بالنده و رشید در جامعه	تربیت نسل بالنده در جامعه اسلامی ماحصل خانواده سرزنده و زنان متدین
	«اگر کشور بتواند جامعه زنان را با تکیه بر تعلیمات اسلامی، با همان معارفی که اسلام خواسته است، آشنا کند، من تردیدی ندارم که پیشرفت و ترقی و تعالی کشور مضاعف و چند برابر خواهد شد. در هر میدانی که بانوان مسئولانه وارد شوند، پیشرفت در آن میدان چند	بیانات در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر (۱۳۷۶/۰۷/۳۰)	آشنایی زنان با معارف اسلام، ضامن پیشرفت مضاعف کشور	پیشرفت و ترقی و تعالی کشور در گرو آشنایی زنان با معارف اسلام	

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
	برابر خواهد شد.		کشور		
۴	«خانواده کانون پرورش خصلت‌های خوب و رفتارهای خوب و نیز خصلت‌ها و رفتارهای بد [است]. اگر توانستیم خانواده خوب و امن ایجاد کنیم در جامعه، یقیناً گام بزرگی برداشته‌ایم در راه ایجاد جامعه اسلامی؛ هدف، ایجاد جامعه اسلامی است.»	بیانات در دیدار هیئت‌امنائی گروه هم‌اندیشی تحکیم خانواده (۱۳۹۵/۰۲/۲۰)	خانواده کانون پرورش خصلت‌های خوب و بد خانواده خوب و امن، عامل ایجاد جامعه اسلامی	خانواده خوب و امن مؤثر در ایجاد جامعه اسلامی	ایجاد جامعه اسلامی ماحصل خانواده خوب و امن
۵	«مسئله مادری، مسئله همسری، مسئله خانه و خانواده، مسائل بسیار اساسی و حیاتی است. در همه طرح‌هایی که ما داریم، بایستی «خانواده» مبنا باشد. یعنی شما اگر بزرگ‌ترین متخصص پزشکی یا هر رشته دیگری بشوید، چنانچه زن خانه نباشید، این برای شما یک نقص است. کدبانوی خانه شما باید باشید؛ اصلاً محور این است. اگر بخواهیم تشبیه ناقصی بکنیم، باید به ملکه زنبور عسل تشبیه کنیم.»	بیانات در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، جمعی از زنان پزشک متخصص و مسئولان اولین کنگره حجاب اسلامی، ۱۳۷۰/۱۰/۰۴	خانواده از مسائل بسیار اساسی و حیاتی خانواده مبنا و زیرساخت همه طرح‌ها مادر همچون ملکه زنبور عسل	خانواده رکن اساسی و اصلی جامعه	جامعه اسلامی ماحصل نگاه مبنایی به مادر و خانواده
۶	«از نظر اسلام، خانواده یک رکن بزرگ است. اگر باشد و سالمش باشد و تربیت درست باشد، در پیشرفت کار جامعه به صورتی که اسلام می‌خواهد، تأثیر زیادی دارد. اسلام می‌خواهد این کانون تشکیل بشود و به وجود بیاید.»	بیانات در مراسم اجرای خطبه عقد ازدواج (۱۳۷۰/۰۴/۲۰)	خانواده یک رکن بزرگ در اسلام خانواده سالم عامل رشد و پیشرفت جامعه	کانون خانواده یک رکن بزرگ در اسلام	رشد جامعه اسلامی ماحصل وجود خانواده سالم

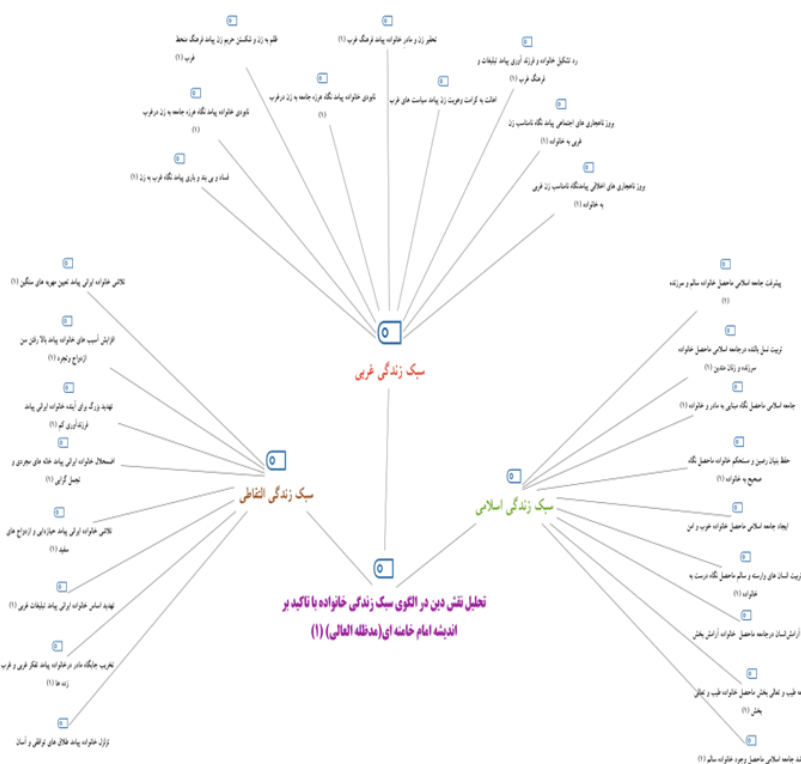

ردیف	گزاره انتخابی	منبع	تحلیل مطلب	عناصر	پیامدها
۷	«کانون خانواده - که حوضچه آرامش زندگی پر چالش و پرتلاش هر انسانی است - به وجود زن آرام می‌گیرد و سکینه و اطمینان پیدا می‌کند.»	بیانات در سالروز ولادت حضرت زهرا (س) ۱۳۸۴/۰۵/۰۵	زن مایه آرامش و سکینه در خانواده خانواده، حوضچه آرامش برای زندگی	جایگاه آرامش بخش خانواده در اسلام	آرامش انسان در جامعه حاصل خانواده آرامش بخش
۸	«خانواده یک کانون گرم و پُربرکتی است که قوی‌ترین پایه‌های تربیت انسان در این کانون گذاشته می‌شود. خانه بهترین محیط آسایش جسم و جان است، بهترین کانون رفع خستگی تن و روح است.»	بیانات در ارتباط تصویری با مداحان در خجسته سالروز میلاد حضرت فاطمه زهرا (س) (۱۳۹۹/۱۱/۱۵)	خانواده، قوی‌ترین پایه‌های تربیت انسان خانواده، بهترین محیط آسایش جسم و جان خانواده، بهترین کانون رفع خستگی تن و روح	خانواده، قوی‌ترین پایه‌های تربیت روحی و جسمی انسان	تربیت انسان‌های وارسته و سالم حاصل نگاه درست به خانواده
۹	«اسلام به شدت بنیان خانواده را مستحکم قرار داده و پایه‌های آن را قرص کرده و به آن سفارش کرده است؛ همچنان که به اصل ازدواج و گزینش همسر خوب و صالح سفارش کرده، به حفظ این بنیان رصین و مستحکم و مبارک هم سفارش کرده است.»	بیانات رهبر انقلاب در مراسم عقد و ازدواج (۱۳۷۸/۰۱/۲۴)	حفظ بنیان رصین خانواده در اسلام تسهیل ازدواج و گزینش همسر صالح در اسلام	جایگاه مهم خانواده در اسلام	حفظ بنیان رصین و مستحکم خانواده حاصل نگاه صحیح به خانواده

۴-۶. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

رابطه میان دین و سبک زندگی به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های فرهنگ، رابطه‌ای دوسویه است که در این تحقیق یک سوی رابطه مورد بررسی قرار گرفته است. همه ادیان ابراهیمی دارای نظام معنایی، آموزه‌ها، نهادها و ساختارهایی هستند که پیروانشان را در ایجاد سبک‌های زندگی مبتنی بر آن توانمند می‌کنند. درواقع اگر سبک زندگی را رفتاری ناشی از تمایلات و ترجیحات بدانیم؛ می‌دانیم که تمایلات و ترجیحات متأثر از نظام معنایی افراد است و دین یکی از نظام‌های معنایی افراد را تشکیل می‌دهد. قطعاً دین معین می‌تواند وحدت نسبی در سبک‌های زندگی یک جامعه ایجاد نماید و در مقابل، تکثر آن می‌تواند تکثر سبک‌های زندگی را باعث شود. مذاق متفاوت بشر امروز در غرب ریشه در تعریف غلط او از انسان و ماهیت و مأموریت او دارد. بی‌تردید این نگاه، تهدیدی برای همه جوامع بوده و تنها با اصلاح «نگرش‌ها»، می‌توان «گرایش‌ها» را اصلاح و تغییری در سبک زندگی ایجاد نمود و نظام خانواده را از سرایشی سقوط نجات داد. در طی یک دهه گذشته با تشدید جنگ نرم در حوزه فرهنگ حاکم بر خانواده، خانواده ایرانی با آسیب‌های زیادی در حوزه تشکیل، تحکیم و تعالی خانواده روبه‌رو شده و تلاش غرب بر این بوده که اولاً خانواده در ایران شکل نگیرد و اگر هم خانواده شکل گرفت دچار تزلزل و فروپاشی گردد.

با توجه به این که هدف این تحقیق بررسی رابطه حضور و وجود دین در زندگی و خانواده افراد جامعه براساس اندیشه امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) است، محققین پس از بررسی بیانات ایشان در یک دوره ۳۰ ساله براساس روش تحلیل محتوا سه نوع سبک زندگی براساس عناصر و پیامدهای متفاوت احصا نموده‌اند و در بخش نهایی داده‌ها برای تجزیه و تحلیل در نرم‌افزار «مکس کیودا»^۱ ۲۰۲۰ رونویسی و وارد که در شکل شماره (۱) نشان داده شده است.

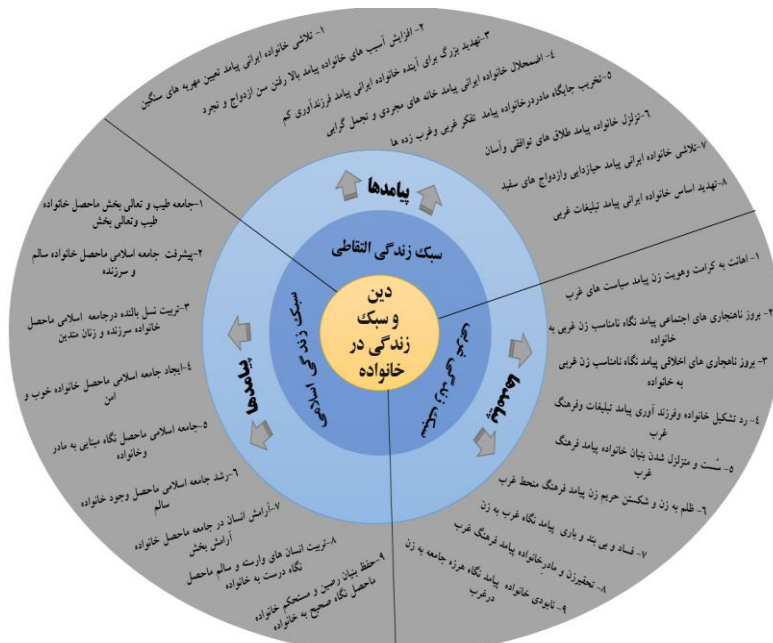
شکل ۱: الگوی تحلیل نقش دین در سبک زندگی خانواده با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتیجه پاسخ به سؤال اصلی تحقیق: الگوی سبک زندگی خانوادگی مبتنی بر سه رویکرد در نقش‌آفرینی دین با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام است؟

در یک نگاه کلان سبک زندگی یکی از اجزای فرهنگ است و فرهنگ نیز خود یکی از محصولات دین است (نظریه مختار حاکم بر پژوهش). بنابراین دین، فرهنگ و سبک زندگی در حال تعامل با یکدیگر هستند و از طرفی سلول اصلی در جامعه خانواده است اگر این سلول سالم باشد، دیگر سلول‌ها هم سالم می‌مانند و در نهایت جامعه سالم می‌ماند. محیط خانواده و نهاد خانواده نخستین محیط‌زیست انسانی هر انسانی است. شکل‌گیری سبک

زندگی در خانواده به‌عنوان جزئی از فرهنگ با توجه به دیدگاه‌ها و تعریف‌های متفاوت از رابطه دین و فرهنگ محل بحث و اختلاف است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، حضور و نفوذ دین در خانواده براساس رابطه دین و فرهنگ می‌تواند باعث بروز سه نوع سبک زندگی به‌عنوان جزئی از فرهنگ گردد، عدم محوری و نبود دین در خانواده منتج به سبک زندگی غربی گشته و اگر دین یکی از عوامل مؤثر در خانواده باشد حاصل آن سبک زندگی التقاطی و امروز خانواده ایرانی است و در نهایت اگر دین در خانواده محور قرار گیرد سبک زندگی اسلامی شکل می‌گیرد. ضمن این‌که حاکم شدن هرکدام از این دیدگاه‌ها در خانواده منتج به شکل‌گیری راهبردها و اولویت‌بندی‌های متفاوت در ارتباط با خدا، خود، خانواده، جامعه و طبیعت گشته و نتایج متفاوتی را در حوزه فردی، خانوادگی و جامعه به بار می‌آورد که پیامدهای آن در یک الگوی مفهومی در شکل شماره (۲) نمایش داده شده است:

شکل ۲: الگوی تحلیل نقش دین در سبک زندگی خانواده با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای

(ماده‌العالی)

پیامدهای هرکدام از سبک‌های زندگی در الگو به شرح ذیل است:

پیامدهای سبک زندگی غربی: اهانت به کرامت و هویت زن پیامد سیاست‌های غرب، بروز ناهنجاری‌های اجتماعی پیامد نگاه نامناسب زن غربی به خانواده، بروز ناهنجاری‌های اخلاقی پیامد نگاه نامناسب زن غربی به خانواده، فساد و بی‌بندوباری پیامد نگاه غرب به زن، رد تشکیل خانواده و فرزند آوری پیامد تبلیغات و فرهنگ غرب، تحقیر زن و مادر خانواده پیامد فرهنگ غرب، نابودی خانواده پیامد نگاه هرزه جامعه به زن در غرب، سُست و متزلزل شدن بنیان خانواده پیامد فرهنگ غرب، ظلم به زن و شکستن حریم زن پیامد فرهنگ منحط غرب.

پیامدهای سبک زندگی التقاطی: تلاشی خانواده ایرانی پیامد تعیین مهریه‌های سنگین، افزایش آسیب‌های خانواده پیامد بالا رفتن سن ازدواج و تجرد، تزلزل خانواده پیامد طلاق‌های توافقی و آسان، تهدید بزرگ برای آینده خانواده ایرانی پیامد فرزندآوری کم، اضمحلال خانواده ایرانی پیامد خانه‌های مجردی و تجمل‌گرایی، تلاشی خانواده ایرانی پیامد حیا زدایی و ازدواج‌های سفید، تهدید اساس خانواده ایرانی پیامد تبلیغات غربی، تخریب جایگاه مادر در خانواده پیامد تفکر غربی و غرب‌زده‌ها.

پیامدهای سبک زندگی اسلامی: جامعه طیب و تعالی‌بخش ماحصل خانواده طیب و تعالی‌بخش، پیشرفت جامعه اسلامی ماحصل خانواده سالم و سرزنده، تربیت نسل بالنده در جامعه اسلامی ماحصل خانواده سرزنده و زنان متدین، ایجاد جامعه اسلامی ماحصل خانواده خوب و امن، جامعه اسلامی ماحصل نگاه مبنایی به مادر و خانواده، رشد جامعه اسلامی ماحصل وجود خانواده سالم، آرامش انسان در جامعه ماحصل خانواده آرامش‌بخش، تربیت انسان‌های وارسته و سالم ماحصل نگاه درست به خانواده، حفظ بنیان رصین و مستحکم خانواده ماحصل نگاه صحیح به خانواده.

۱-۷. پیشنهادهای پژوهش

- ✓ دین یک امر فراگیر فرهنگی - اجتماعی است و می‌تواند در هر امر و فرایند فرهنگی - اجتماعی و ازجمله سبک زندگی تأثیرگذار باشد. دین بر الگوهای رفتاری مانند ازدواج، روابط خانوادگی و خویشاوندی، انتخاب محل سکونت، تفریحات و گذران اوقات فراغت و ... تأثیرگذار است بنابراین پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان فرهنگ عمومی کشور بر گسترش شعور دینی در کنار توسعه شور دینی تمرکز بیشتری نمایند.
- ✓ مهم‌ترین نهاد در تحکیم و نهادینه کردن سبک زندگی، خانواده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود این نهاد مهم و سلول اصلی در جامعه در اولویت برنامه‌ریزی سیاست‌گذاران کلان فرهنگی در کشور قرار گیرد.
- ✓ مبلغان دینی و حوزه‌های علمیه در باز تولید سبک زندگی نقش اساسی را ایفا می‌کنند. بنابراین به نظر می‌رسد که لازم است این نهاد فعالانه‌تر و میدانی‌تر در این حوزه نقش ایفا نماید.

فهرست منابع

- اسدی، امیرحسین؛ رجعتی، فاطمه؛ سیرتی، مسعود (۱۳۹۳)، *رسانه‌های دیجیتال و سبک زندگی*، تهران، دانشگاه صنعتی شریف.
- اسماعیلی، هادی؛ آشنا، حسام‌الدین (۱۳۹۲)، *دین‌داری فرهنگی، نمود فرهنگ در صور دین‌داری*، نشریه راهبرد فرهنگ، شماره ۲۳.
- امینی، نوروز؛ حلال‌خور، کوثر (۱۳۹۴)، *مؤلفه‌های سبک زندگی دینی از دیدگاه مقام معظم رهبری*، مجله مهندسی فرهنگی، ش ۸۴.
- ایجابی، ابراهیم؛ نیازمند، امیر؛ سردارآبادی، صادق (۱۴۰۲)، *تبیین مؤلفه‌های سبک زندگی ایرانی-اسلامی خانواده کارکنان پایور نیروهای مسلح مبتنی بر توصیه ششم بیانیه گام دوم انقلاب (مطالعه موردی ارتش جمهوری اسلامی ایران)*، فصلنامه علمی مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، شماره ۵۳.
- آشوری، داریوش (۱۳۵۷)، *تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ*، تهران، مرکز اسناد فرهنگی آسیا.
- آریان پور، امیرحسین؛ فیلدینگ آگ برگ ویلیام؛ فرانسیس نیم کوف، مایر (۱۳۸۱)، *زمینه جامعه‌شناسی*، نشر گستره.
- بلالی، اسماعیل (۱۳۸۴)، *رابطه مذهب و خانواده در غرب*، نشریه مطالعات راهبردی زنان، شماره ۲۷.
- پارسا، داوود (۱۳۹۲)، *تأثیر سبک زندگی غربی بر جامعه ایران* وب‌سایت استاد علی صفایی حائری، بخش مقالات.
- پیروزمند، علیرضا (۱۳۹۳)، *نظریه بنیادین در مناسبات دین و فرهنگ*، قم، دفتر نشر معارف.
- جعفری، محمدتقی (۱۳۷۹)، *فرهنگ پیشرو*، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۸)، *شریعت در آئینه معرفت*، بررسی نظریه قبض و بسط تئوریک شریعت، قم، انتشارات اسرا.
- خانی، حسین (۱۳۹۳)، *تطبیق مفهوم شناسی (شیوه زندگی) در تمدن غربی و تمدن اسلامی*، فصلنامه فرهنگ مردم ایران، شماره ۳۷.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷)، *لغت‌نامه*، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوازدهم.

سیاه‌پوش، امیر؛ آقاپور، علی (۱۳۹۳)، *فرهنگ در منظر مقام معظم رهبری* (مدظله‌العالی)، تهران، مرکز نشر شهر.

شریفی، احمد حسین (۱۳۹۲)، *همیشه بهار*، قم، نشر معارف.

صادقی، شیده؛ پیروزمند، علیرضا (۱۴۰۰) *ورد واحد*، خانواده توحیدی، قم، انتشارات تمدن نوین اسلامی.

طباطبائی، محمدحسین (۱۳۹۹)، *قرآن در اسلام*، مترجم سید هادی خسروشاهی، قم، انتشارات بوستان کتاب.

علیزاده، بیوک (۱۳۷۱)، *حیات تعقلی اسلام*، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی.

قرائتی، محسن (۱۳۹۸)، *سیمای خانواده در قرآن و روایات*، انتشارات درس‌هایی از قرآن.

کاویانی، محمد (۱۳۹۱)، *سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن*، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

گودرزی، غلامرضا؛ چاردولی، عباس؛ مهدوی کنی، سعید؛ باقری کنی، مصباح الهدی؛ غفاری،

سعید (۱۳۹۸)، *الگوی سبک زندگی از منظر ولایت فقیه: امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای* (مدظله‌العالی)،

فصلنامه علمی مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ش ۳۶.

لاریجانی، محمدجواد (۱۳۷۶)، *نقد دین‌داری و مدرنیسم*، مؤسسه اطلاعات، چاپ دوم.

رفیعی، عطالله (۱۳۹۱)، *مقایسه سبک زندگی اسلامی و غربی از منظر انسان‌شناسی*، نشریه خراسان،

گروه اندیشه.

مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۹)، *خوف و رجا*، مجله معرفت، مقاله خوف و رجا، شماره ۳۳،

قم، مؤسسه امام خمینی (ره).

مقتدائی، مرتضی (۱۳۹۷)، *رابطه خانواده، دین و دولت و نقش آن در شکاف نسلی در ایران امروز*،

نشریه مطالعات سیاسی، شماره ۴۲.

معین، محمد (۱۳۶۰)، *فرهنگ فارسی*، جلد ۱، تهران، انتشارات امیرکبیر.

موسوی گیلانی، سیدرضی (۱۳۹۲)، *چیستی و چرایی سبک زندگی و نسبت آن با دین و مهدویت*،

نشریه مشرق موعود، شماره ۲۵، صفحه ۱۲۴ تا ۱۳۸.

مهدوی کنی، محمد سعید (۱۳۹۳)، *دین و سبک زندگی*، چاپ چهارم، انتشارات دانشگاه امام

صادق (ع).

ناظمی اردکانی، مهدی (۱۳۹۱)، *مبانی و چگونگی ترسیم نقشه مهندسی فرهنگی کشور*، تهران، انتشارات آوای نور.

نجفی، حسن؛ رهنما، اکبر؛ فرمهینی فراهانی، محسن (۱۳۹۲)، *بررسی راهکارهای کاربردی سازی سبک زندگی اسلامی در نهاد خانواده*، پژوهش نامه تربیت تبلیغی، شماره ۱.